Hanneke Francken

door Arno Kramer De natuur als onderwerp kiezen in beeldende kunst is misschien al wel zo oud als de beeldende kunst zelf. Eeuwenlang hebben kunstenaars landschappen getekend en al dan niet wetenschappelijke tekeningen gemaakt van planten en dieren. In hoeverre het landschap in de oudheid ook letterlijk een plek vond in de beeldende kunst is natuurlijk niet meer vast te stellen, maar dat er met name in de romantiek flink gemanipuleerd werd met het landschap, lijkt een evident gegeven. Doel was vooral om de kijker te imponeren met al dan niet dramatische scenes, die vast nooit zo in de werkelijkheid zullen hebben plaatsgevonden.

Hedendaagse kunstenaars hebben nog steeds wel die natuur in al zijn aspecten gekozen als basis voor hun werk, en nemen evenmin genoegen met slechts de reproductie van de werkelijkheid. Was het de filosoof Hegel die zei dat de natuur niet in de kunst thuishoorde, omdat zij nooit te evenaren was? Een betrekkelijk rigide standpunt en het kan in deze tijd als niet ter zake worden afgedaan. Kunstenaars zijn in staat om de natuur juist te gebruiken in hun werk en als het goed is op een oorspronkelijke wijze, zoals Hanneke Francken dat al lange tijd doet.
Haar focus is al vele jaren op het maken van werk op

Hanneke Francken, litho 2017, z.t., 42 x 32 cm, oplage 14.

papier. In iets oudere tekeningen waren de vaak grote en gecompliceerde composities uitingen van een rijke geest. Je zag dieren en vegetatie in soms innige omstrengelingen. Soms als gevallen en dwarrelende beeldelementen die een 'plek' zochten in een compositie. Meestal perfect en tot in detail getekend. Het leek wel of Hanneke Francken visioenen tekende. Visioenen misschien van een bijna goddelijke overtuiging, die je dwongen om de overweging te maken of het te doen is om dat wat in je hoofd speelt ook op het papier te krijgen. Bij Hanneke Francken is dat geen probleem, want zij is een begaafde tekenaar. Zij heeft geen enkele moeite om zowel het landschap, vooral in de achtergrond, als de al dan niet fladderende of vervormde dieren en vegetatie overtuigend op papier te krijgen. Het lijkt erop of ze weer tot leven worden gebracht. Een leven overigens als beeld. En hierin schuilt een paradox. Als je als beeldend kunstenaar figuratie gebruikt, dan kun je makkelijk blijven steken in een streven om de perfecte nabootsing van de wereld om je heen te tekenen. Niet Hanneke Francken dus. Zij tekent als het ware een ander leven in het werk. Zij speelt op een evidente manier met drama, het bovennatuurlijke en misschien het esoterische en religieuze, zonder larmoyant te worden. De mens is altijd afwezig, van hem vind je ook geen sporen van handelingen; de natuur, het natuurlijke blijft het hoofdonderwerp.
Die gecompliceerdheid zat in die grote tekeningen ook in de techniek. Ondergronden werden met spuitverf aangezet, eroverheen tekende Francken duizenden delicate lijnen die uiteindelijk dus het beeld bepaalden. Soms gebruikte ze ook bladgoud. In die gecompliceerdheid zat een grote mate van beheersing, alles vond zijn plek en je raakte nooit uitgekeken.
In het recentere werk treedt er een verstilling op. Zowel in de complexiteit van de compositie, als in de techniek. De vegetatie en vaak dode dieren worden nu dusdanig uitgewerkt, in honderden lijnen kleurpotlood, dat het speuren is naar de kern. Er treedt zelfs een grotere mystificatie op die de tekeningen op een bepaalde manier minder realistisch maakt, en die een grotere mate van abstractie mee wordt gegeven. Hoelang blijft het nog noodzakelijk om die werkelijkheid van bomen of dieren te gebruiken als basis?
In die recentere tekeningen zijn de composities ook minder gecompliceerd. Moet je meer speuren naar die geheimzinnig geplaatste, meestal dode dieren. Zij gaan soms bijna op in de duizeligmakende hoeveelheid lijnen en het is de vraag of er nog een voorgrond en een achtergrond bestaan. Er zit nauwelijks diepte in de werken. Je kunt soms vermoeden dat de dieren worden opgenomen in boomstamstructuren of in rotsformaties. Het is even delicaat getekend als in de details in de grotere oudere werken. De abstractie neemt het soms over in de zin van de complexiteit van lijnen en structuren. Hoewel het geen doel op zich lijkt om in het werk te abstraheren. Door die compositorische eenheid zien sommige tekeningen er ook uit als details van weer grotere gehelen. In dit recente werk zal een bepaalde vorm niet overheersen. Het zijn vaak de kracht van de lijnen en de gekozen, meestal 'ingehouden' kleuren van de kleurpotloden die in die eenvoud de betekenis en oorspronkelijkheid van de tekeningen vormen. Die lijnen

zijn zo gevarieerd en zo gevoelig en ook intuïtief getekend, dat ze nooit van te voren zo bedacht kunnen zijn. Het paradoxale is dat door de schijnbare eenvoud van een grotere abstractie de tekeningen ook weer makkelijker tot je kunnen doordringen. Dat terwijl abstractie in veel gevallen gevoelsmatig juist afstand kan scheppen.
Misschien is het in goede kunst zelfs wel zaak om gedeeltelijke onzekerheden in stand te houden. Zekerheden zijn er te over, daar moet je de kunst niet voor gebruiken. Wat ik graag wil ervaren en zoeken is een 'open terrein', waar, om het beeld te relateren aan de taal, de woorden de weg niet kennen. En dat is een metaforisch beeld dat ik ook graag voor tekeningen gebruik. Ik weet de weg niet (helemaal) in het werk van Hanneke Francken maar voel mij er zeer comfortabel bij als ik het bestudeer. Het is ook nooit verkeerd als kijkers af en toe zeggen dat ze bij nieuw werk toch wel weer heel erg moeten 'wennen' aan wat ze dan weer zien. Dat kan een compliment zijn voor de ontwikkelingen in het werk.
Voor 'moralisten' liggen betekenissen veelal vast. Veelal geschiedt dat omdat men is opgehouden met denken en invoelen. Maar buiten de begrenzing van het voorgevormde begrip kan ontvankelijkheid altijd weer ontluiken. De tekeningen van Hanneke Francken hoeven niet begrepen te worden, ze moeten beleefd worden, je kunt er in 'dwalen', je kunt er zelfs in verdwijnen. Ik kan de sensitivi-

Hanneke Francken, litho 2016, z.t., 56 x 76 cm, oplage 8

teit en de veelheid aan gevoeligheden in al die lijnen niet over het hoofd zien. Hoewel er al die tijd van de beleving van het werk ook veel ongeweten aanwezig zal blijven, overstijgt de werkelijke beleving van het werk van Hanneke Francken ook de esthetiek. In alleen een esthetische benadering van de tekeningen stel je de conclusie uit. Dat wordt dan een ode aan de voorlopigheid.

Hanneke Francken, litho 2016, 65 x 50, oplage 5